

Василь Ухач,

кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Уляна Сирко,

студентка магістратури юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ (ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Проаналізовано сучасний стан нормативно-правового забезпечення реформування місцевого самоврядування в Україні в умовах децентралізації влади. Зроблено висновок, що загалом законодавче забезпечення децентралізації місцевого самоврядування відповідає європейським вимогам і створює надійне підґрунтя для практичного етапу реформи. Окреслено перелік питань, які потребують подальшого законодавчого врегулювання.

Ключові слова: децентралізація, реформа місцевого самоврядування, Європейська хартія місцевого самоврядування, Концепція реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, нормативно-правове забезпечення.

Ухач В., Сирко У.

Законодательное обеспечение децентрализации местного самоуправления в Украине (теоретико-правовой аспект)

Проанализировано современное состояние нормативно-правового обеспечения реформирования местного самоуправления в Украине в условиях децентрализации власти. Сделан вывод, что в целом законодательное обеспечение децентрализации местного самоуправления отвечает европейским требованиям и создает надежные условия для практического этапа реформы. Очерчен перечень вопросов, требующих дальнейшего законодательного урегулирования.

Ключевые слова: децентрализация, реформа местного самоуправления, Европейская хартия местного самоуправления, Концепция реформы местного самоуправления и территориальной организации власти в Украине, нормативно-правовое обеспечение.

Ukhach V., Syrko U.

Legislative supporting of decentralization of local self-government in Ukraine (theoretical and legal aspect)

The contemporary state of the normative-legal supporting of reforming local self-government in Ukraine under decentralization of power is analyzed. It is concluded that legislative provision of decentralization of local self-government corresponds to the European requirements and creates a solid foundation for the practical stage of the reform. The list of issues that requires further legal regulation is discussed.

Keywords: decentralization, Local Self-Government Reform, European Charter of Local Self-Government, Concept of local self-governance and territorial organization of power in Ukraine reform, normative-legal supporting.

Постановка проблеми. Імплементация положень Європейської хартії місцевого самоврядування зумовлює формування якісно нового місцевого самоврядування як системного суспільного явища. Українська держава докладає значних зусиль у сприянні його становленню, функціонуванню та розвитку. Водночас на думку науковців, політиків, експертів, вітчизняне місцеве самоврядування не виконує насамперед своєї суспільної місії – децентралізації державного управління, організації життєдіяльності на місцевому рівні, формування демократичних основ суспільного розвитку, що ставить під сумнів правильність обраних основ його організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання законодавчого забезпечення децентралізації місцевого самоврядування в Україні висвітлювали в своїх працях такі науковці, як: Д. Скупченко, А. Ткачук, Н. Гончарук, С. Серьогін, М. Баймуратов, Т. Тарасенко, А. Єрмолаєв, В. Лупацій, І. Клименко, В. Романова та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проведення системних реформ місцевого самоврядування удосконалив організацію його діяльності шляхом децентралізації державної влади та деконцентрації її владних повноважень. Однією з найрезультативніших і найпомітніших реформ у даній сфері залишається реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади на засадах децентралізації, концептуальні засади якої були схвалені українським Урядом у 2014 р. Однак для успішного впровадження реформи з децентралізації влади необхідно створити належну законодавчу базу, яка б забезпечила правове регулювання діяльності органів місцевого самоврядування відповідно до наданих їм повноважень.

Метою статті є висвітлення сучасного стану нормативно-правового забезпечення реформування місцевого самоврядування на засадах децентралізації.

Виклад основного матеріалу. Передумовою впровадження в Україні децентралізації місцевого самоврядування стало схвалення Кабінетом Міністрів України 1 квітня 2014 р. Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, та згодом Плану заходів щодо її реалізації. Концепцію реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні розроблено з урахуванням вимог Європейської хартії місцевого самоврядування, положень Програми економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава».

Метою Концепції є визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад. Реалізувати Концепцію планувалось у два етапи: перший етап – підготовчий (2013–2015 рр.) та другий – етап впровадження (2015–2020 рр.). Це сприятиме: 1) правовій, організаційній та матеріальній спроможності територіальних громад, органів місцевого самоврядування, провадженню їх діяльності з дотриманням принципів та положень Європейської хартії місцевого самоврядування; 2) створенню сприятливих правових умов для максимально широкого залучення населення до прийняття управлінських рішень, а також розвитку форм демократії участі на місцях; 3) утворенню об'єднаних територіальних громад, спроможних самостійно або через органи місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення; 4) створенню умов для забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад, зокрема об'єднаних тощо [1; 2].

Реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади мають здійснюватися на основі Конституції та законів України, положень Європейської хартії місцевого самоврядування з дотриманням таких принципів: верховенства права; відкритості, прозорості та громадської участі; повсюдності місцевого самоврядування; субсидіарності; доступності публічних послуг; підзвітності та підконтрольності органів і посадових осіб місцевого самоврядування територіальній громаді; підконтрольності органів місцевого самоврядування органам виконавчої влади у питаннях дотримання Конституції та законів України; правової, організаційної та фінансової спроможності місцевого самоврядування; державної підтримки місцевого самоврядування; партнерства між державою та місцевим самоврядуванням; сталого розвитку територій [2].

Концепція, яка пройшла перевірку експертами Ради Європи на відповідність європейським стандартам, стала вихідною точкою у реформуванні місцевого самоврядування в Україні. Реалізація її положень сприятиме формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади, спроможної максимально забезпечити передусім надання якісних та доступних адміністративних, соціальних та інших послуг, становлення інститутів демократії участі, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад. Це також дозволить позбутися неефективного спадку попередніх років, зокрема: а) високої концентрації державної влади з ознаками її узурпації; б) централізації бюджетних фінансів, їх перерозподіл «вниз» в ручному режимі; в) великої залежності територій від дій центральної влади та поділу їх на «своїх» та «чужих»; г) розбалансованості системи місцевого самоврядування; д) безмежної корупції.

До переліку основних чинних документів стратегічного характеру у сфері реформування місцевого самоврядування можна віднести Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджену Кабінетом Міністрів України. В документі чітко сформульована мета децентралізації влади, якою є відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація повною мірою положень Європейської хартії місцевого самоврядування [12].

Також питання щодо децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування висвітлені у Плані законодавчого забезпечення реформ в Україні, схваленого постановою Верховної Ради України [3].

Для успішної реалізації положень концептуальних документів необхідно було насамперед внести зміни до Конституції України, які б допомогли вирішити питання утворення виконавчих органів обласних та районних рад, реорганізації місцевих державних адміністрацій в органи контролю-наглядового типу, дати чітке визначення адміністративно-територіальної одиниці – громади. І хоч проект змін до Конституції щодо децентралізації був розроблений та отримав високу оцінку Венеційської Комісії, проте так і не був прийнятий Верховною Радою України.

Конституція України в редакції 1996 р. загалом заклала підвалини для створення системи місцевого самоврядування у наближенні до Європейської хартії місцевого самоврядування і дозволяє провести системну реформу місцевого самоврядування на базовому рівні, проте не дозволяє запровадити регіональне самоврядування [15, с. 45].

Децентралізація – це передача значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування, щоб якомога більше повноважень мали ті органи, які ближче до людей та які можуть виконати ці повноваження з точки зору ефективності. Тому наступним кроком у реформуванні місцевого самоврядування повинно бути створення спроможних територіальних громад шляхом добровільного об'єднання суміжних територіальних громад. Саме з цією метою було ухвалено Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [10], метою якого є створення правових умов і можливостей для посилення гарантій місцевого самоврядування; сприяння створенню дієздатних територіальних громад; формування ефективних рад та їхніх виконавчих органів, головним завданням яких має стати поліпшення забезпечення потреб громадян, якісне надання їм необхідних соціальних послуг; забезпечення сталого розвитку відповідних територій, ефективного використання бюджетних коштів [14, с. 2]. Для надання можливості територіальним громадам посилити власну спроможність через співпрацю, Верховна Рада України прийняла Закон України «Про співробітництво територіальних громад». Він визначає організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його стимулювання, фінансування та контролю [13].

Не менш важливу роль у розвитку територіальних громад в Україні відіграє Закон України «Про засади державної регіональної політики». Цей Закон визначає основні правові, економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та організаційні засади державної регіональної політики як складової частини внутрішньої політики України [11].

Наступним кроком у реформуванні місцевого самоврядування на засадах децентралізації стало прийняття низки законів, якими врегульовуються питання передачі повноважень від органів виконавчої влади до органів місцевого самоврядування. Серед яких:

– Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства»;

– Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»;

– Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»;

– Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг».

Таким чином, місцеві громади вже отримали широкий перелік нових повноважень: архітектурно-будівельний контроль, видача документів дозвільного характеру, реєстрація та зняття з реєстрації місця проживання фізичних осіб, державна реєстрація підприємців, державна реєстрація речових прав на нерухоме майно, надання відомостей з Державного земельного кадастру, створення Центрів надання адміністративних послуг.

Для законодавчого врегулювання фінансової децентралізації місцевого самоврядування було внесено ряд змін в Бюджетний та Податковий кодекси. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» врегулював питання розширення дохідної бази місцевих бюджетів, а також перехід об'єднаних територіальних громад на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом [4]. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких

законодавчих актів України щодо податкової реформи» запровадив акцизний податок з реалізації через роздрібну торговельну мережу алкогольних напоїв, тютюнових виробів та палива в місцевий бюджет, надав право місцевим органам влади встановлювати ставки податку на нерухоме майно для об'єктів житлової та нежитлової нерухомості [9]. Законом України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад» вирішено питання формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад, а також контролю за додержанням останніми бюджетного законодавства [5].

Новацією українського законодавства у сфері місцевого самоврядування стали норми Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо статусу старости села, селища», якими визначено поняття «старостинський округ» – частина території об'єднаної територіальної громади, на якій розташовані один або кілька населених пунктів (крім адміністративного центру громади), інтереси мешканців яких представляє староста та впроваджено інститут старости, який дозволить забезпечити комунікацію між владою та громадою села. Більше того, законодавчий акт чітко визначає статус старости шляхом визначення просторових меж його діяльності, кола повноважень, підстав та порядку дострокового припинення повноважень, гарантій діяльності [8].

На початку 2017 р. прийнято довгоочікувані нормативно-правові акти, які значно спростили процес децентралізації. Зокрема, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо добровільного приєднання територіальних громад)» спрощує процедуру добровільного об'єднання територіальних громад, надає право громадам за спрощеною процедурою приєднуватися до уже створеної [6].

За допомогою Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей добровільного об'єднання територіальних громад, розташованих на територіях суміжних районів» нарешті було подолано прогалину в законодавстві, яка протягом тривалого часу перешкождала призначенню перших виборів в об'єднаних територіальних громадах Центральною виборчою комісією [7].

Отже, у період з 2014 по 2017 рр. сформовано значний масив нормативно-правових актів у сфері реалізації реформи місцевого самоврядування на засадах децентралізації, зокрема щодо добровільного об'єднання територіальних громад, їх співробітництва, передачі повноважень від органів виконавчої влади до органів місцевого самоврядування, фінансової децентралізації, що дозволить посилити функціональну та фінансову спроможність місцевого самоврядування. На разі не всі положення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади виконуються згідно з графіком.

На даному етапі для прискорення процесу реформування необхідно на рівні центральних органів влади розробка та ухвалення законів, які не потребують змін до Конституції України, зокрема у сфері земельних відносин, внесення пропозицій щодо удосконалення міжбюджетних відносин, місцевих податків і зборів, адміністративних послуг, соціальних стандартів, удосконалення законодавства у суміжних сферах і галузях щодо децентралізації повноважень. Певні напрацювання у даному напрямку вже є, зокрема: 1) прийнято у першому читанні та готується до другого читання проект Закону «Про службу в органах місцевого самоврядування» (нова редакція); 2) пройшов перше читання у парламенті законопроект «Про муніципальну варту», який дозволить місцевим радам створювати муніципальну варту; 3) проекти Законів «Про місцевий референдум» зареєстровані Верховною радою України та опрацьовуються в комітетах; 4) подано на розгляд Верховної ради України законопроект № 2104а «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення сільського населення медичним та аптечним обслуговуванням в умовах децентралізації влади».

Невирішеними на сьогоднішній день залишаються питання внесення зміни до Конституції України щодо децентралізації влади та засад і порядку вирішення питань адміністративно-територіального устрою України, що забезпечить правову основу для прийняття низки законодавчих актів, необхідних для реалізації реформи місцевого самоврядування й територіальної організації влади, створить підґрунтя для формування спроможних територіальних громад і забезпечення повсюдності місцевого самоврядування, послабить конфлікти у відносинах між органами місцевого самоврядування та виконавчої влади у спосіб розмежування їхніх повноважень відповідно до принципу субсидіарності, відмови від делегування повноважень районних та обласних рад органам виконавчої влади [14, с. 2–3].

Після внесення змін до Конституції України у частині децентралізації влади, тобто передачі повноважень від органів виконавчої влади до органів місцевого самоврядування, необхідним буде прийняття ще низки базових законів. Зокрема, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (нова редакція), що забезпечить місцеве самоврядування базового рівня реальними повноваженнями відповідно до принципу субсидіарності, визначить перелік повноважень органів місцевого самовря-

дування районного та обласного рівня за результатами публічного обговорення, наділить районні та обласні ради власними виконавчими органами; встановить повноваження органів місцевого самоврядування повними і виключними; запровадить ефективні механізми адміністративного нагляду органів державної влади у відношенні до органів місцевого самоврядування, які не суперечать принципам Європейської хартії місцевого самоврядування і не перешкоджатимуть діяльності органів місцевого самоврядування у разі виникнення спірних питань; забезпечить принцип повсюдності місцевого самоврядування [14, с. 5].

Без законодавчого врегулювання засад адміністративно-територіального устрою, про логічну модель децентралізації годі й говорити, адже влада зосереджується на певних територіальних утвореннях – громадах, районах, регіонах. Саме тому важливим є прийняття Закону України «Про засади та порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою України», який би визначав засади адміністративно-територіального устрою України, рівні адміністративно-територіальних одиниць, систему адміністративно-територіальних одиниць, інших територіальних утворень, повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань адміністративно-територіального устрою, порядок утворення, ліквідації, встановлення і зміни меж адміністративно-територіальних одиниць [3].

Нагальним також є питання створення інституту префектів для ефективного нагляду за конституційністю та законністю рішень органів місцевого самоврядування, оскільки передача повноважень та фінансів органам місцевого самоврядування повинна бути збалансована механізмами контролю та відповідальності перед людьми та законом. Проект Закону України «Про префектів» розроблений Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства та пройшов обговорення в експертному середовищі. Відповідно до законопроекту, інститут префектів з'являється після набрання чинності змін до Конституції щодо децентралізації та відповідно після ліквідації місцевих держадміністрацій [3].

Висновки. Загалом законодавче забезпечення децентралізації місцевого самоврядування відповідає європейським вимогам і створює надійне підґрунтя для практичного етапу реформи. Для успішного завершення децентралізації необхідним є прийняття ще низки нормативно-правових актів, які би врегулювали невирішені питання децентралізації місцевого самоврядування. Однак вже сьогодні реформу децентралізації місцевого самоврядування та територіальної організації влади можна назвати однією з найуспішніших реформ, яка дає можливість покращити добробут громадян, поліпшити якість та доступність послуг, зменшити корупційні явища, підвищити професійність влади та відродити Україну загалом.

Список використаних джерел

1. *Європейська Хартія місцевого самоврядування / пер. з англ. Є. М. Вишневецький. – Страсбург : Рада Європи, 1985. – 9 с.*
2. *Розпорядження Кабінету Міністрів України «Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» № 333-р від 1 квітня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.*
3. *План законодавчого забезпечення реформ в Україні: Постанова Верховної Ради України № 509-VIII від 4 червня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/509-19>.*
4. *Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» № 79-VIII від 28 грудня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/79-19>.*
5. *Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад» № 837-VIII від 26 листопада 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/837-19>.*
6. *Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо добровільного приєднання територіальних громад» № 1851-VIII від 9 лютого 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1851-19>. 13.*
7. *Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей добровільного об'єднання територіальних громад, розташованих на територіях суміжних районів» № 1923-VIII від 14 березня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1923-viii>.*
8. *Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо статусу старости села, селища» № 1848-VIII від 9 лютого 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1848-19>.*

9. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» № 71-VIII від 28 грудня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/71-19/page>.
10. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» № 157-VIII від 5 лютого 2015 р. (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
11. Закон України «Про засади державної регіональної політики» № 156-VIII від 5 лютого 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» № 385 від 6 серпня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.
13. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» № 1508-VII від 17 червня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.
14. Скупченко Д. О. Нормативно-правове забезпечення розвитку територіальних громад в Україні / Д. О. Скупченко // Теорія та практика державного управління. – 2017. – №2 (57). – С. 1–7.
15. Ткачук А. Ф. Місцеве самоврядування та децентралізація. Законодавство (навчальний модуль) / А.Ткачук. – К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. – 80 с.

References

1. Yevropeiska Khartiia mistsevoho samovriaduvannia. (1985). [European Charter of Local Self-Government] (Ie. M. Vyshnevskiy). Strasburh: Rada Yevropy. [in Ukrainian].
2. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Kontseptsiia reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini» vid 1 kvitnia 2014 r. № 333-r [Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Kontseptsiia reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini» vid 1 kvitnia 2014 r. № 333-r] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>. [in Ukrainian].
3. Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy «Plan zakonodavchoho zabezpechennia reform v Ukraini» vid 4 chervnia 2015 r. № 509-VIII [Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy «Plan zakonodavchoho zabezpechennia reform v Ukraini» vid 4 chervnia 2015 r. № 509-VIII] (n.d.). zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/509-19>. [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Biudzhethnoho kodeksu Ukrainy shchodo reformy mizhbiudzhethnykh vidnosyn» vid 28 hrudnia 2014 r. № 79-VIII [Zakon Ukrainy «Pro vnesenniazmin do Biudzhethnoho kodeksu Ukrainy shchodo reformy mizhbiudzhethnykh vidnosyn» vid 28 hrudnia 2014 r. № 79-VIII] (n.d.). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/79-19>. [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Biudzhethnoho kodeksu Ukrainy shchodo osoblyvostei formuvannia ta vykonannia biudzhativ obiednanykh terytorialnykh hromad» vid 26 lystopada 2015 r. № 837-VIII [Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Biudzhethnoho kodeksu Ukrainy shchodo osoblyvostei formuvannia ta vykonannia biudzhativ obiednanykh terytorialnykh hromad» vid 26 lystopada 2015 r. № 837-VIII] (n.d.). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/837-19>. [in Ukrainian].
6. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo dobrovilnoho pryiednannia terytorialnykh hromad» vid 9 liutoho 2017 r. № 1851-VIII [Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo dobrovilnoho pryiednannia terytorialnykh hromad» vid 9 liutoho 2017 r. № 1851-VIII] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1851-19>. 13. [in Ukrainian].
7. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo osoblyvostei dobrovilnoho obiednannia terytorialnykh hromad, roztashovanykh na terytoriakh sumizhnykh raioniv» vid 14 bereznia 2017 r. № 1923-VIII [Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo osoblyvostei dobrovilnoho obiednannia terytorialnykh hromad, roztashovanykh na terytoriakh sumizhnykh raioniv» vid 14 bereznia 2017r. № 1923-VIII] (n.d.). zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1923-viii>. [in Ukrainian].
8. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo statusu starosty sela, selyshcha» vid 9 liutoho 2017 r. № 1848-VIII [Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo statusu starosty sela, selyshcha» vid 9 liutoho 2017 r. № 1848-VIII] (n.d.). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1848-19>. [in Ukrainian].

9. *Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo podatkovoi reformy» vid 28 hrudnia 2014 roku № 71-VIII [Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo podatkovoi reformy» vid 28 hrudnia 2014 roku № 71-VIII] (n.d.). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/71-19/page>. [in Ukrainian].*
10. *Zakon Ukrainy «Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad» vid 5 liutoho 2015 r. № 157-VIII (iz zminamy) [Zakon Ukrainy «Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad» vid 5 liutoho 2015 r. № 157-VIII (iz zminamy)] (n.d.). zakon1.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/157-19>. [in Ukrainian].*
11. *Zakon Ukrainy «Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky» vid 5 liutoho 2015 r. № 156-VIII [Zakon Ukrainy «Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky» vid 5 liutoho 2015 r. № 156-VIII] (n.d.). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>. [in Ukrainian].*
12. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2020 roku» vid 6 serpnia 2014 r. № 385 [Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2020 roku» vid 6 serpnia 2014 r. № 385] (n.d.). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>. [in Ukrainian].*
13. *Zakon Ukrainy «Pro spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad» vid 17 chervnia 2014 r. № 1508-VII [Zakon Ukrainy «Pro spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad» vid 17 chervnia 2014 r. № 1508-VII] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>. [in Ukrainian].*
14. *Skupchenko, D.O. (2017). Normatyvno-pravove zabezpechennia rozvytku terytorialnykh hromad v Ukraini. [Normatyvno-pravove zabezpechennia rozvytku terytorialnykh hromad v Ukraini] Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia- Theory and practice of statecraft, 2, 1–7. [in Ukrainian].*
15. *Tkachuk, A.F. (2016). Mistseve samovriaduvannia ta detsentralizatsiia. Zakonodavstvo (navchalnyi modul). [Local self-government and decentralization. Legislation (educational module)]. – Kyiv: IKTs «Lehalnyi status». [in Ukrainian].*

Стаття надійшла до редакції 24.01.2018.